

DURMAYALIM DÜŞERİZ!

İktidardan Muhalefete CHP'nin Seçim Propagandaları

Kadri Unat

İçindekiler

Önsöz.....	7
Giriş.....	11

Birinci Bölüm

Cumhuriyet Halk Partisi'nin Kuruluşu ve Tek Parti Dönemi Genel Seçim Propagandaları

1.1. Meşrutiyetten Cumhuriyet'e Tarihsel Gelişmeler	25
1.2. İlk Örgütlenmeler ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin Kuruluşu.....	47
1.2.1. Sivas Kongresi ve Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti.....	47
1.2.2. Birinci TBMM'de Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun Kurulması	55
1.2.3. Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun Halk Fırkası'na Dönüşmesi	59
1.3. Atatürk Dönemindeki Genel Seçimler ve CHF'nin Seçim Propagandaları	71
1.3.1. 1927 Genel Seçimleri ve CHF'nin Seçim Propagandaları	73
1.3.1.1. Seçim Öncesindeki Önemli Gelişmeler.....	73
1.3.1.2. Seçim Propagandaları.....	76
1.3.2. 1931 Genel Seçimleri ve CHF'nin Seçim Propagandaları	85
1.3.2.1. Seçim Öncesindeki Önemli Gelişmeler.....	85
1.3.2.2. Seçim Propagandaları.....	92
1.3.3. 1935 Genel Seçimleri ve CHF'nin Seçim Propagandaları	99
1.3.3.1. Seçim Öncesindeki Önemli Gelişmeler.....	99
1.3.3.2. Seçim Propagandaları.....	108
1.4. Milli Şef Dönemi'nde Yapılan Genel Seçimler ve CHP'nin Seçim Propagandaları.....	126
1.4.1. 1939 Genel Seçimleri ve CHP'nin Propaganda Faaliyetleri.....	126
1.4.1.1. Seçim Öncesindeki Önemli Gelişmeler.....	126
1.4.1.2. Seçim Propagandaları.....	131
1.4.2. 1943 Genel Seçimleri ve CHP'nin Seçim Propagandaları	157
1.4.2.1. Seçim Öncesindeki Önemli Gelişmeler.....	157
1.4.2.2. Yeni Bir Propaganda Yöntemi: Seçmenin Ayağına Gitmek!.....	160

İkinci Bölüm

Demokrasiye Geçiş Sürecinde Genel Seçimler ve CHP'nin Propagandaları

2.1. Türkiye'de Çok Partili Siyasal Yaşama Geçiş	189
2.2. Türkiye'nin İlk Çok Partili Genel Seçimi: 21 Temmuz 1946 Genel Seçimi ve CHP'nin Seçim Propagandaları	195
2.2.1. Seçim Öncesindeki Ortam ve Önemli Gelişmeler	195
2.2.2. Seçim Propagandaları	200
2.2.2.1. Broşürler ve Seçim Beyannameleri	201
2.2.2.2. Yurt Gezileri, Mitingler ve Siyasi Toplantılar	211
2.2.2.3. Seçim Afişleri	236
2.2.2.4. Radyo Yayınları	243
2.3. 27 Yıllık İktidarın Sonu: 14 Mayıs 1950 Genel Seçimi ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin Seçim Propagandaları.....	245
2.3.1. 1946-1950 Döneminde Siyasi Ortam ve Önemli Gelişmeler.....	246
2.3.2. Seçim Propagandaları	254
2.3.2.2. Yurt Gezileri, Mitingler ve Siyasi Toplantılar	280
2.3.2.3. Seçim Afişleri	311
2.3.2.4. Radyo Yayınları	316

Üçüncü Bölüm

Cumhuriyet Halk Partisi'nin Muhalefet Yıllarındaki Genel Seçim Propagandaları

3.1. 1954 Genel Seçimi ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin Seçim Propagandaları.....	323
3.1.1. 1950-1954 Döneminde Siyasi Ortam ve Önemli Gelişmeler.....	323
3.1.2. Seçim Propagandaları	333
3.1.2.1. Broşürler ve Seçim Beyannameleri	337
3.1.2.2. Yurt Gezileri, Mitingler ve Siyasi Toplantılar	342
3.1.2.3. Seçim Afişleri	376
3.1.2.4. Radyo Yayınları	382
3.2. 1957 Genel Seçimi ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin Seçim Propagandaları.....	388
3.2.1. Seçim Öncesindeki Ortam ve Önemli Gelişmeler	389
3.2.2. Seçim Propagandaları	401
3.2.2.1. Broşürler ve Seçim Beyannameleri	402
3.2.2.2. Yurt Gezileri, Mitingler ve Siyasi Toplantılar	407
3.2.2.3. Seçim Afişleri	433
3.2.2.4. Radyo Yayınları	445
Sonuç.....	447
Kaynakça	459

Önsöz

Cumhuriyet Halk Partisi'nin Türkiye Cumhuriyeti ile anı yılda kurulmuş olması ve yaklaşık olarak 27 yıl iktidarda kalması Cumhuriyet tarihinin ilk yıllarında belirleyici bir rol oynamasında etkili olmuştur. Bu nedenle de Cumhuriyet tarihindeki gelişmelerle Cumhuriyet Halk Partisi'nin tarihi neredeyse bütünleşmiştir. Bunların bir sonucu olarak da Cumhuriyet tarihinin ilk yılları üzerine araştırma yapanlar mutlaka Cumhuriyet Halk Partisi'ne de değinmek durumunda kalmış ve kalmaktadırlar. Bunun da ötesinde Cumhuriyet Halk Partisi herkes için cazip ve ilgi çekici bir hale gelmiş, doğrudan Cumhuriyet Halk Partisi ile ilgili birçok akademik ve popüler çalışma da yapılmıştır.

Bu konuda yazılmış birçok makalenin yanı sıra oldukça kapsamlı bir şekilde hazırlanmış akademik incelemeler de vardır ve bunlar CHP konusunda geniş bir literatür oluşturmuşlardır. Türkiye'de uygulanan seçim sistemleri, genel seçimler ve seçim sonuçlarıyla ilgili de özellikle son dönemde geniş bir literatür oluşmuştur. Söz konusu çalışmalarda, seçim sistemleriyle ilgili yasal, anayasal gelişmeler incelendiği gibi seçim sonuçlarına da ayrıntılı bilgilere ve analizlere yer verilmiştir. Hatta bunların bir kısmı bu araştırmanın konusu olan seçim propagandalarını da içermektedir. Bununla birlikte tespit edilebildiği kadarıyla Cumhuriyet Halk Partisi özelinde seçim propagandalarını inceleyen çok az sayıda çalışma vardır. Bunlardan biri, İkinci Meşrutiyet ve tek parti döneminde yapılan seçimler sırasındaki propaganda faaliyetlerini inceleyen Nil Türker Tekin'in "Türkiye'de Seçim Propagandaları (1908-1946)" isimli yayınlanmamış doktora tezidir. Ağırlıklı olarak İncelediği dönemin gazetelerine dayalı yapılan bu çalışmada, 21 Temmuz 1946 genel seçimi dâhil olmak üzere Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçim propagandaları ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Bu alanda yapılan diğer bir çalışma da Engin Alçora'nın "Türkiye'de Siyasal Parti Propagandası (1946-1960) isimli doktora tezidir. Söz konusu incelemede, Cumhuriyet Halk Partisi'nin yanı sıra dönemin diğer bütün siyasi partilerinin propagandaları çalışılmıştır. Çalışmada siyasi partilerin seçim propagandalarından çok genel propaganda faaliyetleri incelenmiştir. Konuya önemli ölçüde katkı sağlayan bu araştırmalarda basın yoğun olarak kullanılmakla birlikte son dönemde ortaya çıkan arşiv belgeleri ile Cumhuri-

yet Halk Partisi'nin propaganda malzemesi olarak hazırladığı bütün objelerden yararlanılmadığı görülmüştür.

Bu incelemede ise detaylı bir arşiv araştırması yapılmak suretiyle Cumhuriyet Halk Partisi'nin propaganda malzemeleri olarak kabul edilen broşürleri, seçim beyannameleri, görsel malzemeleri kullanılmış, seçim dönemlerindeki radyo yayınları incelenmiştir. Ayrıca taranan gazete sayısı artırılarak son dönemde çıkan anılardan da yararlanılmıştır. Çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk siyasi partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1927-1957 yılları arasında yapılan dokuz genel seçim sırasındaki propaganda faaliyetlerini içermektedir. Dolayısıyla bu çalışma, bir siyasi parti ya da seçim çalışması değil, Türkiye tarihi açısından önemli bir yere sahip olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin genel seçimler sırasındaki propagandalarına odaklı bir çalışmadır. Bunun yanı sıra hem Türkiye açısından hem de Cumhuriyet Halk Partisi açısından sağlıklı tespitler yapmak için her seçimden önce dönemin atmosferi ve önemli gelişmeleri de incelenmiştir. Böylelikle paralel bir seyir izleyen Türk siyasi tarihi ile Cumhuriyet Halk Partisi'nin değişim ve dönüşümü birlikte ele alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın temel problemleri ise tek parti döneminde yapılan seçim propagandalarının ne düzeyde olduğu, Cumhuriyet Halk Partisi'nin programları ile genel seçim dönemlerindeki söylemi arasında bir paralelliğin olup olmadığı, çok partili döneme geçildikten sonra dünya genelindeki dönüşümün Cumhuriyet Halk Partisi'nin programlarına ve seçim propagandalarına hangi oranda yansdığı, tek parti dönemindeki seçim propagandaları ile çok partili dönemdeki seçim propagandaları arasındaki farkların ne olduğu ve bu konuda yaşanan dönüşüm olmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin söz konusu dönemde yapılan genel seçimlerdeki propagandalarını daha doğru bir şekilde analiz etmek ve kuramsal alt yapıyı oluşturmak için çalışmanın giriş bölümünde siyaset/politika, demokrasi, siyasi parti, seçim, siyasal iletişim ve propaganda ile propaganda türlerinin neler olduğunu ve tarihsel gelişimini incelemenin yararlı olacağı düşünülmüştür. Çünkü bu gibi terimlerin çalışmanın temel kavramlarını oluşturduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın "Cumhuriyet Halk Partisi'nin Kuruluşu ve Tek Parti Dönemi Genel Seçim Propagandaları" isimli birinci bölümü dört ana alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci alt başlıkta, Osmanlı Devleti'nde Tanzimat döneminden itibaren yaşanan siyasal gelişmelere değinilmiştir. Osmanlıda anayasal düzene geçiş, kurulan cemiyetler ve siyasi partilerin yanı sıra 1908, 1912 ve 1914 seçimleri ile bu seçimler sırasındaki seçim propagandaları ana hatlarıyla incelenmiş, böylelikle söz konusu dönemlerde ortaya çıkan gelişmelerin cumhuriyete giden süreçte oluşturduğu tarihsel kırılmalar ve süreklilik arz eden gelişmeler belirlenmeye çalışılmıştır. İkinci alt başlıkta Cumhuriyet Halk Partisi'nin kuruluş serüveni ele alınırken üçüncü alt başlıkta Atatürk döneminde

yapılan 1927, 1931 ve 1935 genel seçimlerindeki propaganda faaliyetleri incelenmiştir. Dördüncü alt başlıkta ise İnönü döneminin ilk iki genel seçimi olan 1939 ve 1943 seçimlerindeki propaganda değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yöntem anlamında da seçim kararlarının alındığı tarihler propaganda faaliyetlerinin başlangıcı olarak temel alınmış ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin hem ikinci seçmen hem de mebus seçimleri sürecindeki çalışmaları seçim propagandası kapsamında değerlendirilmiştir.

“Demokrasiye Geçiş Sürecinde Genel Seçimler ve CHP'nin Propagandaları” isimli ikinci bölüm ise üç ana alt başlıktan oluşmaktadır. İlk alt başlıkta Türkiye’de çok partili siyasal yaşama geçişin nedenleri ve bu kapsamda yaşanan önemli gelişmeler incelenmiştir. İkinci alt başlıkta ise 21 Temmuz 1946 ve 14 Mayıs 1950 genel seçimleri öncesindeki seçim propagandaları ele alınmıştır. Özellikle Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Parti arasındaki rekabete sahne olan bu dönem, propaganda faaliyetlerinin ve yöntemlerinin zenginleşmesini de beraberinde getirmiştir. Dönemi seçim propagandaları açısından farklı kılan da hem seçim propagandasına dönük hazırlıkların daha profesyonel düzeyde yapılması hem de seçmenlerle doğrudan temas kurmak için seçim kararının alınmasından sonra çeşitli geziler yapılmış olmasıdır. Bundan dolayı da seçim gezileri ve bu geziler sırasındaki mitinglerle, siyasi toplantılar temel propaganda faaliyetleri arasında değerlendirilmiştir. Yeni siyasi partilerin kurulması ve buna bağlı olarak da seçim propagandasında yaşanan gelişim/dönüşüm seçim propagandalarının aktarım şekline de yansımıştır. Bu çerçevede seçim propagandaları; broşürler ve seçim beyannameleri, yurt gezileri, mitingler ve siyasi toplantılar, seçim afişleri ve radyo yayınları gibi başlıklar altında incelenirken, siyasi partilerin seçim propagandaları arasında karşılaştırmalar da yapılmıştır. Bu arada seçim propagandaları aktarılırken bazen tematik bazen de kronolojik bir sıra takip edilmiştir.

“Cumhuriyet Halk Partisi'nin Muhalefet Yıllarındaki Genel Seçim Propagandaları” isimli üçüncü ve son bölümde ise 1954 ve 1957 genel seçimleri incelenmiştir. Demokrat Parti döneminin siyasi ortamının ve önemli gelişmelerinin de yansıtılmaya çalışıldığı bu bölümde, ilk olarak vurgulanmaya çalışılan nokta, siyasi partilerin rollerinin değiştiği, dolayısıyla da bu durumun seçim söylemlerine yansımış olduğudur. Çünkü bilindiği üzere söz konusu yıllarda Cumhuriyet Halk Partisi 27 yıllık iktidarının sonunda ana muhalefet partisine dönüşmüş, Demokrat Parti de dört yıllık muhalefet yıllarından sonra iktidara gelmiştir. Siyasi tansiyonun oldukça yüksek olduğu bu yıllarda Demokrat Parti'nin gün geçtikçe otoriterleşmesi seçim dönemlerine ve seçim söylemlerine de yansımıştır. Bundan dolayı siyasi atmosfer ve seçim propagandaları iç içe bir şekilde yansıtılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada benden desteklerini esirgemeyen değerli arkadaşlarım Çağla, Çiğdem, Hasan ve Meryem’e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmanın

kaleme alındığı süreçte benden kıymetli görüşlerini esirgemeyen saygıdeğer Prof. Dr. Hakan Uzun'a da minnettarım. En önemlisi de çalışmanın başlangıcından sonuna kadar sabırla katkı sunan ve yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Temuçin F. Ertan'a şükranlarımı sunuyorum.

Giriş

İnsanlar yaşamlarını nasıl ve hangi koşullarda sürdürecekları konusunda hemfikir değildirler. Bunun bir yansıması olarak da birbirleriyle sürekli bir uyuşmazlık halinde buldukları için siyaset her zaman ilgi çekici olmuştur. İktidar ve kaynaklar nasıl dağıtılmalıdır? Toplum; işbirliği temeline mi dayanmalı, yoksa çatışma temeline mi? gibi sorunlar insanların hemfikir olmalarının önünde duran temel sorunlar olarak görünmektedir. Diğer taraftan insanlar, bu tür sorunların ne şekilde çözüleceği noktasında da hemfikir değildirler. Kolektif kararlar nasıl alınmalıdır? Söz hakkı kimde olmalıdır? Bireylerin çözüm noktasında etkisi hangi düzeyde olmalıdır? gibi... Siyasetin temelinde yatan bu tür uyuşmazlıklar tarih boyunca farklı yönetim şekillerini ortaya çıkardığı gibi siyaset kavramının tanımına da yansımış ve siyaset incelemelerinde de kendini göstermiştir.¹

Tarihsel açıdan bakıldığında, demokratik rejimin ilk olarak Yunan sitelerinde ortaya çıktığı görülmektedir.² Bunun etkisiyle de kavramın kökeni Yunanca olup iki kelimedenden oluşmaktadır. Yunancada deme(demeoi) mahalle, kratos ise yönetmek demektir. *Demoskratia* ise mahallelerin, halkın yönetimi anlamına gelmektedir. Ancak Eski Yunan'da demokrasinin en parlak döneminde bile demeoi/halk, sitede oturan bütün bireyleri kapsamamıştır.³ Perikles'in ünlü Cenaze Töreni Söylevi'nde dile getirdiği "siyasetle ilgilenmeyen yurttaş zararlı değil, yararlı sayarız" ifadesi bir demokrasi vecizesi gibi pek sık tekrarlanmasına rağmen, Perikles'in bahsettiği "yurttaş" profiline bakıldığında umulandan farklı bir durumla karşılaşmaktadır. Burada sözü edilen siyaset hakkı erkek, özgür, yerli ve 18 yaşından büyük Atinalılara aittir. Dolayısıyla nüfusun çok az bir kısmının seçmen yurttaş olarak kabul edilmesi ve siyaset yapma hakkına sahip olması gibi bir durum söz konusudur. Bu kriterlerin dışında kalan kölelerin, kadınların, yabancıların ve 18 veya 30 yaş

¹ Andrew Heywood, *Siyaset*, (Çev. Bekir Berat Özipek vd.), Adres Yay., Ankara, 2013, s. 21.

² Maurice Duverger, *Siyasal Rejimler*, (Çev. Teoman Tunçdoğan), Sosyal Yay., İstanbul, 1986, s. 17.

³ Alâeddin Şenel; *Eski Yunanda Eşitlik ve Eşitsizlik Üzerine*, AÜSBF Yay., Ankara, 1970, s. 230-234

altındaki Atinalıların siyaset yapma hakkı yoktur.⁴ Bu bilgiler çerçevesinde Yunan demokrasisinin siyaseten bir demokrasi olduğunu söylemek son derece zordur. Çünkü söz konusu dönemin siyasi ortamına bakıldığında, özgür yurttaşlar mecliste yer alabilmişken, medeni ve siyasal hakları bulunmayan köleler mecliste yer alamamıştır.⁵

Demokrasinin bugünkü şekliyle, yani bireysel, eşitlikçi, özgür inanç ve düşünceyi içerecek biçimde ortaya çıkışı ise 18. yüzyılda gerçekleşmiştir. Bu durum modern orta sınıfların kimlik kazanmasına, devlet mekanizmasının toplumun hizmetine girmesine ve akılçılığın hem topluma hem de dine hâkim olmasına paralel bir gelişmedir.⁶ 18. yüzyılda, iktidarların meşruiyetinin sorgulanarak, kaynağın toplumda aranması gerektiğinin işlenmeye başlanması, modern demokratik rejimlerin aynı yüzyıl içinde doğuşunu tetiklemiştir. Demokrasinin ya da milli egemenliğin ana kaynağı da Rousseau'nun *Toplumsal Sözleşmesi*'dir.⁷ Bununla birlikte farklı modernleşme süreçleri ve ekolleri farklı demokrasi modellerini beraberinde getirmiştir. Bunlar; Anglo-sakson(İngiliz) Modeli: Seküler Meşrutî Demokrasi, Kara Avrupası (Fransız) Modeli: Laik Demokratik Cumhuriyet ve Amerikan Modeli: Başkanlık Sistemi şeklinde sıralanabilir.

Siyasi modernleşmenin en önemli yönü toplumdaki bütün sosyal grupların siyasete katılması ve bu katılımı örgütleyecek kuruluşların var olmasıdır. Bu çerçeveden bakıldığında siyasi partilerin siyasetin vazgeçilmez unsurları arasında yer aldığını belirtmek yanlış olmayacaktır. Çünkü siyasi partiler, bireyleri harekete geçirme fonksiyonunun yanı sıra toplumla devlet arasında aracılık rolü üstlenen, diğer bir deyişle toplumun ihtiyaçlarının çeşitli düzenlemelerle karşılanmasını sağlamaya çalışan kuruluşlardır. Dolayısıyla modern ülkelerde/rejimlerde siyasi partiler olmadan siyaset yapılabileceğini düşünmek zordur. Fakat devlet mekanizması ve siyaset aşağı yukarı beş bin yıllık

⁴ Mehmet Ali Ağaoğulları, **Eski Yunan'da Siyaset Felsefesi**, Verso Yay., Ankara, 1989, s. 6-17.

⁵ Mehmet Ali Ağaoğulları, (Ed.), **Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler**, İletişim Yay., İstanbul, 2011, s.47.

⁶ Kemal H. Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi(Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller)**, Timaş Yay., İstanbul, 2010, s. 9-10.

⁷ *Rousseau*'ya göre: siyasal toplumun temeli, başlangıç itibariyle onu meydana getiren insanlar arasında imzalanan bir sözleşmeye dayanır. İnsanlar yerleşik düzene geçişi sağlayan bu sözleşme ile iradelerini birleştirmişler ve kendilerini bütün hakları ve yetkileri ile topluluğa devretmişlerdir. Böylece, kişilerin iradelerinin birleşmesi ve kaynaşması sonucunda *genel irade* ortaya çıkmıştır. Genel irade, kişisel iradelerin sadece toplamından da ibaret değildir. Onlardan ayrı, onların üstünde, kendine özgü varlığı olan kolektif bir iradedir... Genel irade pratik olarak bir oylama sonucu ortaya çıkar. Her zaman oybirliği sağlamak mümkün olmadığına göre de bunu çoğunluğun iradesi belirler. Ancak, çoğunluk tarafından belirlenen genel irade aslında azınlığın da iradesini kapsamaktadır. Jean Jacques Rousseau, **Toplum Sözleşmesi**, (Çev. Vedat Günyol), İş Bankası Yay., İstanbul, 2006, s. 12-19.

bir geçmişe sahip olmasına karşın, modern siyasi partiler ancak 19. yüzyılda siyasi arenada yer almaya başlamıştır.

Siyaset, hem iktidar ilişkileri hem de karar alma süreci bağlamında ele alındığında her iki ana yaklaşımın merkezinde siyasi partilerin yer aldığı görülür. Modern siyasi partiler oldukça yeni sayılabilecek tarihlerde siyaset sahnesinde görülmeye başlamış olmalarına rağmen, çok hızlı bir gelişim göstererek yirminci yüzyılın ortalarından itibaren dünyanın neredeyse her yerinde siyasi arenanın temel unsuru ve dinamizmi haline gelmişlerdir.⁸ Peki, yüzyıl gibi kısa bir süre içerisinde dünyanın birçok yerinde partili rejimlere geçilmiş olması nasıl açıklanabilir? Diğer bir deyişle, modern siyasi partilerin siyasi arenanın temel paradigması haline gelmesini sağlayan gelişmeler nelerdir?

Siyasi partilerin ortaya çıkışını hazırlayan etkenlerin başında kuşkusuz modernleşme gelir.⁹ Toplumların temel yapısındaki dönüşümü ve/veya sanayileşmeyi anlamadan siyasi partilerdeki gelişimi kavramak mümkün değildir. Sanayi alanındaki gelişmeye bağlı olarak hızla değişen sınıf ilişkileri, siyasi partilerdeki gelişmeyi de tetiklemiştir. Başlangıçta aristokrasi ile burjuvazi arasında yaşanan siyasal mücadele, köylülerin ve işçi sınıfının da katılımıyla yeni boyutlar kazanmış ve siyasi partiler bu süreç içinde toplumsal sınıfların siyasi örgütlenmelerine cevap vermeye çalışan kuruluşlar şeklinde gelişmiştir.¹⁰ Kapitalist modernleşme olarak da düşünülebilecek olan bu gelişim sürecine göre; 16. ve 17. yüzyıllarda kapitalizmin, modern sömürgeciliğin, ulus devletlerin, toplumsal ve siyasal devrimlerin, iç savaşların ve sınıf mücadelelerinin yükselmesine tanık olan Avrupa'da siyasi partiler de gün geçtikçe gelişmiştir.¹¹

Ancak siyasi partilerin kökeni konusunda iki farklı görüş daha vardır. Birinci görüş olan "Kurumsal kuram"a göre; siyasi partilerin doğuşu demokrasinin gelişimine, yani oy hakkının ve parlamento yetkilerinin genişlemesine paraleldir.¹² Diğer bir kurama göre de siyasi partiler, siyasal bunalımların sonucunda ortaya çıkmıştır.¹³ "Siyasal kriz teorisi" olarak isimlendirilen bu teoriyle kastedilen; siyasal sistemlerin geleneksel normlardan modern normlara geçiş yaşanırken karşılaştıkları ve sistemin yeteneklerini zorlayan birtakım tarihsel durumlardır. Siyasi partilerle ilgili olarak öne çıkan krizler; meşruiyet,

⁸ Münci Kapani, **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yay., 24. Basım, Ankara, 2010, s. 175.

⁹ Ahmet Kotil, *Dünyada ve Türkiye'de Siyasal Partiler*, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C. 7, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 2001.

¹⁰ Doğu Perinçek, **Anayasa ve Partiler Rejimi**, Kaynak Yay., İstanbul, 1985, s. 25.

¹¹ Eylem Özdemir- Gökhan Atılğan, *Siyasal Partiler*, **Siyaset Bilimi (Kavramlar İdeolojiler Disiplinler Arası İlişkiler)**, (Haz. Atılğan, Gökhan-Aytekin, E. Atilla), Yordam Kitap, İstanbul, 2012, s. 209.

¹² Kudret Bosuter, **Türk Siyasal Partiler Sisteminde Parti İçi Demokrasi**, Ulus Basımevi, Ankara, 1969, s. 4.

¹³ Kotil, *a.g.m.*, s. 2000.

bütünleşme ve siyasal katılım krizleridir.¹⁴ Konuyu farklı açıdan değerlendiren Duverger'e göre ise siyasal partiler, "seçimlerde ve parlamentoda doğan partiler" ile "parlamento dışında doğan partiler" olmak üzere iki şekilde ortaya çıkar.¹⁵

Modern siyasal partilerin ilk olarak nerede ve ne zaman ortaya çıktıkları konusunda da birtakım fikir ayrılıkları mevcuttur. Parlamento içinde doğan ve herhangi bir örgüte sahip olmayan grupların siyasal parti olarak ele alınması durumunda; ilkin 17. Yüzyıl İngilteresi'nde ortaya çıktıkları ve bütün modern siyasal partilere model oluşturdukları üzerinde durulmalıdır ki, bunlar "Tory ve Whig" gruplarıdır.¹⁶ 19. yüzyılın ortalarına kadar İngiliz siyasetinde söz

¹⁴ Ergun Özbudun, **Siyasal Partiler**, A.Ü. Hukuk Fak. Yay., Ankara, 1983, s. 24-25.

¹⁵ Seçimlerde ve parlamentoda doğmuş siyasal partilerin ortaya çıkış şekilleri oldukça basittir. Buna göre; ilk olarak parlamento grupları oluşur sonra seçim komiteleri belirir ve sonuçta söz konusu iki unsur arasında sürekli bir bağlantı kurulur. Bu oluşum ile ilgili olarak dikkat edilmesi gereken nokta, parlamento gruplarının oluşumunda itici güç her ne kadar doktrin ortaklığı gibi görünse de olguların her zaman bu varsayımı doğrulamadığı ve çoğu zaman coğrafi yakınlık ile meslek dayanışması gibi durumların itici bir rol üstlendiğidir. Doktrin ise parlamento gruplarının oluşumundan sonra gelişebilmiştir. Fransız Kurucu Meclisi'nde siyasal partilerin ortaya çıkışı bu tür bir gelişim sürecinin ürünüdür. 1789'da illerden Versay'a gelmeye başlayan *Etats Generaux* üyeleri tutuldukları yalnızlık duygusundan kurtulmak ve yöresel çıkarlarını savunmak üzere hazırlıklar yapmak üzere bir araya gelmeye başlamışlardır. Bu yöndeki ilk girişim *Breton* milletvekillerinin bir kahvehane kiralayarak işe koyulmasıdır. İlerleyen süreçte diğer illerin de temsilcileri de bu oluşuma üye olmaya başlayınca Jakobenlerin temeli olarak kabul edilen *Breton Kulübü* ideolojik bir kulübe dönüşmüştür. Daha sonra benzer bir süreç *Grondinler Kulübü*'nün ortaya çıkışında da söz konusu olmuştur. Diğer taraftan 1848 Fransız Kurucu Meclisi'nde isimlerini topladıkları yerlerden alan ve yöresel dayanışma sonucunu değil ortak fikirlere sahip olmalarından dolayı bir araya gelen *Palais National*, *İnstitut (İlimli Cumhuriyetçi)*, *Rue De Poitiers(Katolik Monarşist)* gibi parlamento grupları da vardır. Frankfurt Parlamentosu'ndaki *Cafe Milani(Aşırı Sağ)*, *Casino(Merkez Sağ)*, *Hotel De Allemonge(Sol)* grupları ile İngiliz Parlamentosu'ndaki *Tory'ler* ve *Whig'ler* gibi ideolojik gruplar da bunlar arasında değerlendirilebilir. *Parlamento dışında Doğan Partilerin* ortaya çıkışında ise; seçim ve parlamento dışındaki *sendikalar*, *fikir kulüpleri*, *halk kulüpleri*, *gazeteler*, *tarım kooperatifleri*, *kiliseler*, *aydınlar ile sanayi ve ticaret grupları* gibi oluşumlar etkili olur. *İngiliz İşçi Partisi* bu oluşum şeklinin tipik örneklerinden biridir. Bu partinin doğuşu 1899'da toplanan *Sendikalar Kongresi*'nde bir parlamento ve seçim örgütü kurma yönünde karar alınması sonucunda kurulmuştur. Maurice Duverger, **Siyasal Partiler**, (Çev. Ergun Özbudun), A. Ü. Hukuk Fakültesi Yay., Ankara, 1970, s. 2-11.

¹⁶ 17. yüzyılın ikinci yarısında kralın mutlak haklarına karşı başlayan mücadele, İngiliz parlamentosunda iki büyük grubun oluşmasına neden olmuştur. Bunlar, devlet idaresinin krala ait bir hak olduğunu savunarak kiliseye bağlı olan *Tory'ler* ile parlamentonun yetkilerini genişletmek isteyen ve siyasal özgürlükler ile ticaret serbestisini savunan *Whig'ler*dir. *Tory*, İrlandalı eşkıyalara verilen isimdi ve kralçılar 1679'da II. James'i tahta oturtabilmek için İrlandalı asker kullanma hevesine kapılmışlardı. *Whig* ise; Whiggamores'in kısaltılmış halidir ve İskoçyalı Presbiteryen asiler bu isimle anılırdı. Söz konusu gruplarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Austin J. Ranney, *The Concept Of Party, Political Research And Political Theory*, (Ed. Oliver Garceau), Harward University Press, Chambridge, 1968; Michael G. Roskin, **Çağdaş Devlet Sistemleri Siyaset, Coğrafya, Kültür**, (Çev. Bahattin Seçilmişoğlu), Adres Yay., Ankara, 2011,

Kaynakça

ARŞİVLER

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Cumhurbaşkanlığı Arşivi

Resmî Yayınlar

Ayın Tarihi

Resmî Gazete

TBMM Zabıt Ceridesi

TBMM Tutanak Dergisi

Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları

C.H.P.; **Bir Yazı, Neleri Unutmamalıyız, Ne Diyorlar, Neleri Söylemiyorlar, Sonuç**, Zerbank Matbaası, b.y.y., 1946

C.H.F.; **C.H.F. Halk Hatıpları Teşkilâtı Talimatı**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1931

C.H.F.; **C.H.F. Nizamnamesi ve Programı**, 1931

C.H.F.; **C.H.F. Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları 10-18 Mayıs 1931**, Devlet Matb., İstanbul, 1931

C.H.P.; **C.H.P. Hükümetlerinin Dışişleri ve Sağlık Alanındaki Başarıları Hakkında Not**, b.y.y., Ankara, 1950

C.H.P.; **C.H.P. Hükümetlerinin Milli Eğitim ve İçişleri Alanındaki Başarıları Hakkında Not**, Meşher Basımevi, İzmir, 1950

C.H.P.; **C.H.P. 1950 Milletvekili Seçim Beyannamesi**, b.y.y., 1950

C.H.P.; **C.H.P. 36 Yaşında**, Gün Matb., İstanbul, 1959

C.H.P.; **C.H.P. Araştırma Bürosu Yayın No: 7 Seçim Neticeleri Üzerinde Bir İnceleme (1950, 1954, 1957 Milletvekili Seçimleri)**, Güven Matb., Ankara, 1959

C.H.P.; **C.H.P. Beşinci Büyük Kurultay Zabıtları (29 Mayıs 1939-3 Haziran 1939)**, Ulus Basımevi, Ankara, 1939

- C.H.P.; C.H.P. DÖRDÜNCÜ BÜYÜK KURULTAYI GÖRÜŞMELERİ TUTULGASI (9-16 MAYIS 1935), Ulus Basımevi, Ankara, 1935
- C.H.P.; C.H.P. Hükümetlerinin Bayındırlık ve Ulaştırma Alanında Başarıları Hakkında Not, Meşher Matbaası, İzmir, 1950
- C.H.P.; C.H.P. Hükümetlerinin Sanayi, Maden, Ticaret ve Maliye Alanlarındaki Başarıları Hakkında Not, b.y.y., Ankara, 1950
- C.H.P.; C.H.P. Hükümetlerinin Ziraat Alanındaki Başarıları Hakkında Not, b.y.y., Ankara, 1950
- C.H.P.; C.H.P. Nizamnamesi (Beşinci Büyük Kurultayın 1 Haziran 1939 Tarihindeki Toplantısında Kabul Edilmiştir), Ulus Basımevi, Ankara, 1939
- C.H.P.; C.H.P. On Beşinci Yıl Kitabı, Ankara, 1938
- C.H.P.; C.H.P. TÜZÜĞÜ (Partinin Dördüncü Kurultayı Onaylamıştır), Ulus Basımevi, Ankara, 1935
- C.H.P.; C.H.P. TÜZÜK, Partinin Üsnomal Kurultayı Onaylamıştır., Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1938
- C.H.P.; C.H.P., 1954 C.H.P. Seçim Beyannamesi, Güzel İstanbul Matb., Ankara, 1954
- C.H.P.; C.H.P., Adı İle Münasebeti Olmayan Bir Parti Adı (Demokrat) Şiari İstibdat, İdeal Matb. Ankara, 1954
- C.H.P.; C.H.P. Dokuzuncu Kurultay Beyannamesi ve Rapor, b.y.y.
- C.H.P.; Millet Hizmetinde 40 Yıl, Ankara Basım ve Cilt Evi, Ankara, 1963
- C.H.P.; Program ve Tüzüğü, (Partinin VII. Kurultayınca Onanmıştır), 1947
- C.H.P.; Yedinci Büyük Kurultay Tutanağı, b.y.y., Ankara, 1948
- C.H.P.; Sandık Kurullarında Bulunacak Müşahitlerin Dikkat Edecekleri Hususlara Dair Broşür, İzmir, 1957
- C.H.P.; Seçim Kanununun Tatbikatı sırasında Partililerin Dikkat Edeceği Hususlar, A. Pavlopulos Basımevi, İstanbul, 1957
- C.H.P.; Seçmen Kütüklerinin Gözden Geçirilmesi Hakkında Genelge, Ankara, 1957
- C.H.P.; Cumhuriyet Devrinde Milli Ekonomi, Bayındırlık İşleri, Tarım İşleri, Sanayi İşleri, Ulaştırma İşleri, Sanayi İşleri, Ulaştırma ve Ticaret, Ülke Basımevi, Sivas, 1946
- C.H.P.; Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi, TBMM Matb., Ankara, 1927
- C.H.P.; Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı, Mayıs 1931'den Birincikanun 1932 Nihayetine Kadar, Cilt 1, Hakimiyeti Milliye Matb., Ankara, 1933
- C.H.P.; Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi, TBMM Matb., Ankara, 1339-1342
- C.H.P.; Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi, TBMM Matb., Ankara, 1927
- C.H.P.; Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi (İkinci Kanun 1935'den 16 Mayıs 1935'e Kadar, Cilt 6, Ulus Basımevi, Ankara, 1935
- C.H.P.; Sağlık Savaşımız, Ülke Basımevi, Sivas, 1946
- C.H.P.; Türk İşçisi Hangisi Doğru? Hangisi İğri? Sen Karar Ver!, Ankara, 1950

Kitaplar

- Abadan, Nermin; **Anayasa Hukuku ve Siyasi Bilimler Açısından 1965 Seçimlerinin Tahlili**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay., Ankara, 1966
- Ağaoğlu, Ahmet; **Serbest Fırka Hatıraları**, İletişim Yay., İstanbul, 1994
- Ağaoğlu, Samet; **Kuvayı Milliye Ruhu**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1981
- _____; **Siyasi Günlük: Demokrat Partinin Kuruluşu**, İletişim Yay., İstanbul, 1993
- Ağaoğulları, Mehmet Ali; (Ed.), **Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler**, İletişim Yay., İstanbul, 2011
- _____; **Eski Yunan'da Siyaset Felsefesi**, Verso Yay., Ankara, 1989
- Ahmad, Feroz; **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, (Çeviren: Ahmet Fethi), Hil Yay., İstanbul, 2007
- Aksın, Feridun; (Yay. Yön.), **Cumhuriyetin 75 Yılı (1923-1993)**, Cilt 1, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 1999
- Akşin, Sina; **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, İmge Kitabevi Yay., İstanbul, 2006
- Albayrak, Mustafa; **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix Yay., Ankara, 2004
- Alkan, Mehmet Ö.; **Tanzimat'tan Cumhuriyete Seçimler Belgeseli (1839-1999)**, NTV, (İlk Yayın Tarihi: Nisan 1999)
- Arıkoğlu, Damar, **Hatıralarım Milli Mücadele**, Tan Matb., İstanbul, 1961
- Armaoğlu, Fahir; **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Alkım Yay., İstanbul, 2007
- Aron, Raymond; **Demokrasi ve Totalitarizm**, (Çev. Vahdi Hatay), Kadim Yay. Ankara, 2011
- Aronson, Elliot – Pratkanis Anthony, **Propaganda Çağı (İknanın Gündelik Kullanımı ve Suistimali)**, (Çev. Nagihan Haliloğlu), Paradigma Yay., İstanbul, 2008
- Atatürk; **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, (Yay. Haz. Ali Sevim vd.), Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2006
- Atatürk; **Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri**, (Yay. Haz. Ali Sevim vd.), Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2006
- Atatürk; **Nutuk**, (Cilt 1, 2, 3), Milli Eğitim Bas., İstanbul, 1970
- Aydemir, Şevket Süreyya; **İkinci Adam**, Cilt: 2, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1975
- _____; **Tek Adam Mustafa Kemal (1922-1938)**, Cilt 3, Remzi Kit. Yay., İstanbul, 2011
- Aziz, Aysel; **Siyasal İletişim**, Nobel Yay., Ankara, 2003
- Bağcı, Hüseyin; **Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar**, Metu Press, Ankara, 2001
- Barutçu, Faik Ahmet; **Siyasi Anılar (1939-1954)**, Milliyet Yay., İstanbul, 1977
- Başar, Ahmet Hamdi; **Ahmet Hamdi Başar'ın Hatıraları (Meşrutiyet, Cumhuriyet ve Tek Parti Dönemi)**, (Yay. Haz. Murat Koraltürk), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2007
- Bayar, Celal; **Başvekilim Adnan Menderes**, Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı Yayınları, (Der. İsmet Bozdağ), İstanbul, 1986
- Baykurt, Fakir; **Amerikan Sargısı**, Literatür Yay., İstanbul, 2007
- Bektaş, Arsev; **Kamuoyu İletişim ve Demokrasi**, Bağlam, İstanbul, 1996
- _____; **Siyasal Propaganda: Tarihsel Evrimi ve Demokratik Toplumdaki Uygulamaları**, Bağlam Yay., İstanbul, 2002
- Berkes, Niyazi; **Propaganda Nedir?**, Recep Ulusoğlu Bas., Ankara, 1942

- _____; **Siyasi Partiler**, Yurt ve Dünya Yay. İstanbul, 1946
- _____; **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, (Yay. Haz. Ahmet Kuyaş), YKY, İstanbul, 2006
- Bila, Hikmet; **CHP Tarihi (1919-1979)**, Doruk Matb., Ankara
- Birand, Mehmet Al-Dünder, Can-Çaplı, Bülent; **Demirkırat: Bir Demokrasinin Doğuşu**, Doğan Yay., İstanbul, 1999
- Birinci, Ali; **Tarih Yolunda**, Dergâh Yay. İstanbul, 2000
- Bongrand, Michel; **Politikada Pazarlama**, (Çev. Fatoş Ersoy), İletişim Yay. İstanbul, 1992
- Boratav, Korkut; **Türkiye’de Devletçilik**, İmge Kitabevi Yay., İstanbul, 2006
- Bosuter, Kudret; **Türk Siyasi Partiler Sisteminde Parti İçi Demokrasi**, Ulus Basımevi, Ankara, 1969
- Brown, J.A.C.; **Siyasal Propaganda**, (Çev. Yusuf Yazar), Ağaç Yay., İstanbul, 1992
- Burçak, Rıfki Salim; **Türkiye’de Demokrasiye Geçiş(1945-1950)**, Olgaç Matb., Ankara, 1979, s. 119-126
- Caporal, Bernard; **Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını**, (Çev. Ercan Eyüboğlu), İş Bankası Yay., Ankara, 1982
- Çakan, Işıl; **Konuşunuz Konuşturunuz-Tek Parti Döneminde Propagandanın Etkin Silahı: Söz**, Otopsi Yay., İstanbul, 2004
- Çam, Esat; **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yay., İstanbul, 2000
- Çavdar, Tevfik; **“Mütehib-i Sanı”den Seçmene**, V Yay., Ankara, 1987
- _____; **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)**, İmge Kitabevi Yay., İstanbul, 2004
- Çınar, Metin, **Anadoluculuk ve Tek Parti CHP’de Sağ Kanat**, İletişim Yay., İstanbul, 2013
- Çoker, Fahri; **Türk Parlamento Tarihi TBMM IV. Dönem**, Cilt 1, TBMM Bas., Ankara, 1996
- Demir, Fevzi; **Osmanlı Devleti’nde II. Meşrutiyet Dönemi Meclis-i Mebusan Seçimleri**, İmge Kitabevi Yay. İstanbul, 2007
- Demirel, Ahmet; **Birinci Mecliste Muhalefet (İkinci Grup)**, İletişim Yay., İstanbul, 1994
- _____; **Tek Partinin İktidarı-Türkiye’de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, İletişim Yay., İstanbul, 2013
- Demirel, Tanel; **Türkiye’nin Uzun On Yılı-Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011
- Demokrat Parti; **Yeni İktidarın Çalışmaları 22.5.1950-1.8.1951, Demokrat Parti Hizmetinde Bulunduğu Türk Milletine Hesap Veriyor**, (Yayın yeri ve tarihi yok)
- _____; **1946 Temmuzunda Milletvekilliği Seçiminde Vazife Alacak Temsilcilerimiz İçin Talimat**, Doğu Matbaası, Ankara, 1946
- _____; **C. H. Partisi Liderlerinin Zararlı Tenkidlerine Cevap**, Güneş Matb. Ankara, 1954
- _____; **Demokrat Parti Seçim Beyannamesi**, Telgraf Matbaası, Ankara, 1953
- _____; **Demokrat Parti Tüzük ve Program**, Ankara, 1946
- _____; **Demokrat Türkiye**, Ticari-Sınai-Zirai-Endüstri Müesseselerini Tanıtma ve Yayma Bürosu, İstanbul, t.y
- _____; **Kader Günü**, İdeal Matb., Ankara, 1954
- _____; **Kalkınan Türkiye**, Desen Matb., Ankara, 1954

- _____ ; **Milletvekili Seçiminin Nasıl Yapılacağı, Seçmenlerin Vazifeleri, Demokrat Partililere Düşen Vazifeler**, Akın Basımevi, Ankara, 4 Temmuz 1946
- _____ ; **Yeni İktidarın Çalışmaları 22.5.1950-22.5.1953; Demokrat Parti Hizmetinde Bulunduğu Türk Milletine Hesap Veriyor**, (Yayın yeri ve tarihi yok)
- _____ ; **D.P. Milletle Beraber**, Tifdruk Matb., İstanbul, 1957
- _____ ; **Demokrat Partinin 3'ncü Zaferi**, Ercan Matb., İstanbul, 1957
- Deringil, Selim; **Denge Oyunu (İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası)**, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2003
- Develioğlu, Ferit; **Osmanlıca-Türkçe Sözlük**, Aydın Kitabevi, Ankara, 1982
- Domenach, J.M.; **Siyasi Propaganda**, (Çev. Cevdet Perin), Remzi Kit. İstanbul, 1961
- Duverger, Maurice; **Politikaya Giriş**, (Çev. Semih Tiryakioğlu), Varlık Yay., İstanbul, 1964
- _____ ; **Siyasal Partiler**, (Çev. Ergun Özbudun), A. Ü. Hukuk Fakültesi Yay., Ankara, 1970
- _____ ; **Siyasal Rejimler**, (Çev. Teoman Tunçdoğan), Sosyal Yay., İstanbul, 1986
- Ellul, Jacques; **Propaganda The Formation Of Men's Attitudes**, Alfred Knopf, New York, 1972
- Emrence, Cem; **99 Günlük Muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası**, İletişim Yay., İstanbul, 2006
- Epstien, Leon D.; **Political Parties in Western Democracies**, Preager, New York, 1967
- Erdem, Tarhan; **Anayasalar ve Seçim Kanunları(1876-1982)**, Milliyet Yayınları, 1982
- Erdemir, Sabahat; (Der.), **Muhalefet'de İsmet İnönü, Konuşmaları, Demeçleri, Mesajları, Sohbetleri ve Yazılılarıyla (1950-1956)**, Cilt 1, b.y.y., İstanbul, 1956
- _____ ; (Der.), **Muhalefet'te İsmet İnönü (1956-1959)**, Ekicigil Matb., İstanbul, 1959
- Erer, Tekin; **On Yılın Mücadelesi (Türkiye'de Parti Kavgalarının 2. Cildi)**, Ticaret Postası Matb., İstanbul
- _____ ; **Türkiye'de Parti Kavgaları**, Tekin Yay., İstanbul, 1966
- Erim, Nihat; **Günlükler (1925-1979)**, (Haz. Ahmet Demirel), Cilt 1, YKY, İstanbul, 2004
- Eroğul, Cem; **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Kitabevi Yay., İstanbul, 2003
- Ertan, Temuçin Faik; **Kadrocular ve Kadro Hareketi**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1994
- Gençosman, Kemal Zeki; **Altın yıllar**, Hürriyet Yay., İstanbul, 1981
- Giritlioğlu, Fahir; **Türk Siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisinin Mevkii**, Cilt 1, Ayyıldız Matb., Ankara, 1965
- Goloğlu, Mahmut; **Demokrasiye Geçiş (1946-1950)**, Kaynak Yay., İstanbul, 1982
- _____ ; **Demokrasiye Geçiş(1946-1950)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1982
- _____ ; **Devrimler ve Tepkileri (1924-1930)**, İş Bankası Yay., İstanbul, 2009
- _____ ; **Milli Mücadele Tarihi I, Erzurum Kongresi**, İş Bankası Yay., İstanbul, 2008
- _____ ; **Milli Mücadele Tarihi II, Sivas Kongresi**, İş Bankası Yay., İstanbul, 2008
- _____ ; **Milli Mücadele Tarihi III Üçüncü Meşrutiyet Birinci Büyük Millet Meclisi**, İş Bankası Yay., İstanbul, 2010
- _____ ; **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I (1924-1930) Devrimler ve Tepkileri**, İş Bankası Yay., İstanbul, 2006
- _____ ; **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-II (1931-1938) Tek Partili Cumhuriyet**, İş Bankası Yay., İstanbul, 2009

- Güneş, İhsan; **Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı(1920-1923)**, İş Bankası Yay., İstanbul, 1997
- _____;**Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem (1935-1939)**, I. Cilt, TBMM Basımevi, Ankara, 2004
- Güngör, Süleyman; **Muhalefette CHP**, Alternatif Yay., Ankara, 2004
- Gürbüz, Yaşar; **Siyasal Sistemler**, May Yay., İstanbul, 1980
- Güvenç, Murat - Kirmanoğlu, Hasan; **Türkiye'nin Seçim Atlası (1950-2009)**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2009
- Güzel, Hasan Celal; **Türk Siyasetinin Yapısal Analizi-I(Kavramlar, Kuramlar, Kurumlar)**, Agora Kit., İstanbul, 2010
- Hart, Liddell; **İkinci Dünya Savaşı**, Cilt: 1, (Çev. Kerim Bağrıaçık), YKY, İstanbul, 2003
- Heper, Metin; **Bürokratik Yönetim Geleneği: Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyetinde Gelişimi ve Niteliği**, ODTÜ İdari İlimler Fak. Yay., Ankara, 1974
- Heywood, Andrew; **Siyaset**, (Çev. Bekir Berat Özipek vd.), Adres Yay., Ankara, 2013
- Hocaoğlu, Baran; **İkinci Meşrutiyette İktidar-Muhalefet İlişkileri(1908-1918)**, Kitap Yay., İstanbul, 2010
- Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Parti Programı**, Örnek Matbaası, Ankara, 1956
- İğdemir, Uluğ; **Sivas Kongresi Tutanakları**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1999
- İnönü, İsmet; **Defterler(1919-1973)**, (Haz. Ahmet Demirel), Cilt: 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001
- İzveren, Adil; **Toplumsal Törebilim: Sosyal Ahlak**, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yay., Ankara, 1980
- Jupp, James; **Political Parties**, Routledge & Kegan Paul Ltd. Humanities Press, London, 1968
- Kabasakal, Mehmet; **Türkiye'de Siyasi Parti Örgütlenmesi**, Tekin Yay., İstanbul
- Kahraman, Hasan Bülent; **Türk Siyasetinin Yapısal Analizi II (1920-1960)**, Agorakitaplığı, İstanbul, 2010
- Kapani, Münci; **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yay., 24. Basım, Ankara, 2010
- Karpat, Kemal H.; **Türk Demokrasi Tarihi(Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller)**, Timaş Yay., İstanbul, 2010
- _____; **Türk Siyasi Tarihi-Siyasal Sistemin Evrimi**, Timaş Yay., İstanbul, 2011
- Kaynar, Reşat; **Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat**, TTK Yay., Ankara, 1985
- Kışlalı, Ahmet Taner; **Siyaset Bilimi**, İmge Kitabevi Yay., Ankara, 2007
- Kili, Suna; **1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler, Siyaset Bilimi Açısından Bir İnceleme**, Boğaziçi Üniversitesi Yay., İstanbul, 1976
- _____; **Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2003
- Kocabaşoğlu, Uygur; **Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna- TRT Öncesi Dönemde Radyonun Tarihsel Gelişimi ve Türk Siyasal Hayatı İçindeki Yeri**, İletişim Yay., İstanbul, 2010
- Koçak, Cemil; **Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) İkinci Parti**, Cilt: 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010
- _____; **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)**, Cilt: 1, İletişim Yay., İstanbul, 2003
- _____; **Umumi Müfettişlikler(1927-1952)**, İletişim Yay., İstanbul, 2003

- Kuran, Ahmet Bedevi; **İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler**, Tan Matb. İstanbul, 1945
- Kuran, Ahmet Bedevi, **Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Türkiye Cumhuriyeti'nde İnkılâp Hareketleri**, Çeltüt Matb. İstanbul, 1959
- Kutay, Cemal; **Üç Devirde Mehmed Şeref Aykut(1874-1939)**, Teknografik Matb., İstanbul, 1985
- Lewis, Bernard; **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, (Çev. Metin Kıratlı), Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2004
- M. Zekeriya Sertel; **Hatırladıklarım(1905-1950)**, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1968
- Meeker, Michael E.; **İmparatorluktan Gelen Bir Ulus: Türk Modernitesi ve Doğu Karadeniz'de Osmanlı Mirası**, Çev. Tutku Vardağlı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2005
- Nadi, Nadir; **Perde Aralığından**, Çağdaş Yay., İstanbul, 1991
- Okyar, Osman- Seyitdanhoğlu, Mehmet; **Fethi Okyar'ın Anıları-Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye**, İş Bankası Yay., Ankara, 1997
- Ortaylı, İlber; **Batılılaşma Yolunda**, Merkez Kit. Yay., İstanbul, 2007
- _____; **Türkiye'nin Yakın Tarihi**, Timaş Yay., İstanbul, 2010
- Öner, Kenan; **Siyasi Hatıralarım ve Bizde Demokrasi**, Osmanbey Matb., İstanbul, 1948
- Öz, Esat; **Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım(1923-1945)**, Gündoğan Yay., Ankara, 1992
- Özbudun, Ergun; **Siyasal Partiler**, A.Ü. Hukuk Fak. Yay., Ankara, 1983
- _____; **Türkiye'de Parti ve Seçim Sistemi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2011
- Özkan, Abdullah; **Siyasal İletişim (partiler, seçimler, stratejiler...)**, Nesil Yay., İstanbul, 2004
- Özkan, Mustafa K.; **Türkiye'de Siyasal Reklam ve Siyasal Afişler (1946-1977)**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Isparta, 2003
- Özkan, Necati; **Türkiye ve Dünyadan Örneklerle Seçim Kazandıran Kampanyalar**, Mediacat Kit., İstanbul, 2002
- Özsoy, Osman; **Geçmişten Günümüze Yöntem ve Uygulamalarıyla Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma**, Alfa Yay., İstanbul, 1998
- _____; **Seçim Kazandıran Siyasal İletişim**, Pozitif Yay., İstanbul, 2009
- Öztürk, Kazım; **Türk Parlamento Tarihi, TBMM III. Dönem (1927-1931)**, Cilt 1, TBMM Bas., Ankara, 1995
- Perinçek, Doğu; **Anayasa ve Partiler Rejimi**, Kaynak Yay., İstanbul, 1985
- Roskin, Michael G.; **Çağdaş Devlet Sistemleri Siyaset, Coğrafya, Kültür**, (Çev. Bahattin Seçilmişoğlu), Adres Yay., Ankara, 2011
- Rousseau, Jean Jacques; **Toplum Sözleşmesi**, (Çev. Vedat Günyol), İş Bankası Yay., İstanbul, 2006
- Sami, Sedat; **Kavaklarda Mikrofon Var! Baba Kaleminden Halkçılığın Savunması ve Bir Devrin Hikâyesi (1938-1946)**, Uniprint Bas. San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 2002
- Schivelbush, Wolfgang; **Uzak Akrabalar-Faşizm, Nasyonal Sosyalizm, New Deal (1933-1939)**, (Çeviren: Muhammet Metin), İletişim Yay., İstanbul
- Selek, Sabahattin, **Anadolu İhtilali**, Cilt 1, Kastaş Yay., İstanbul, 2004
- Sencer, Muzaffer; **Türkiye'de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri**, May Yay., İstanbul, 1974

- Severin, Werner J.- Tankard, James W.; **İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları**, (Çev. Ali Atıf Bir-N. Serdar Sever), Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir, 1994
- Soyak, Hasan Rıza; **Atatürk'ten Hatıralar**, Cilt 2, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 1973
- Soysal, İsmail; **Tarihçeleri ve Açıklamalarıyla Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, Cilt 1 (1920-1945), Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2000
- Şahingiray, Özel; **Celal Bayar'ın 1946, 1950 ve 1954 Yılları Seçim Kampanyasındaki Söylev ve Demeçleri**, Doğu Matbaası, Ankara, 1955
- Şapolyo, Enver Behnan; **Mustafa Kemal ve Birinci Büyük Millet Meclisi Tarihçesi**, Ülkemiz Matb., Ankara, 1969
- Şenel, Alâeddin; **Eski Yunanda Eşitlik ve Eşitsizlik Üzerine**, AÜSBF Yay., Ankara, 1970
- Şimşir, Bilal N.; **Atatürk'ün Büyük Söylevi Üzerine Belgeler**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1991
- Tanör, Bülent; **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri**, YKY, İstanbul, 2003
- _____; **Türkiye'de Kongre İktidarları(1918-1920)**, YKY, İstanbul, 2009
- Tarih IV Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Devlet Matb., İstanbul, 1931
- Temo, İbrahim; **İbrahim Temo'nun İttihad ve Terakki Anıları**, Arba Yay., İstanbul, 1987
- Tezel, Yahya Sezai; **Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)**, Yurt Yay. Ankara, 1982
- Teziç, Erdoğan; **100 Soruda Siyasi Partiler (Partilerin Hukuki Rejimi ve Türkiye'de Partiler)**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1976
- _____; **Atatürk Döneminin Ekonomik ve Toplumsal Sorunları**, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Mezunlar Derneği Yay., İstanbul, 1977
- Toker, Metin; **DP'nin Altın Yılları 1950-1954**, Bilgi Yay., İstanbul, 1991
- _____; **Tek Partiden Çok Partiye**, Milliyet Yay., İstanbul, 1970, s. 19
- Tokgöz, Erdinç; **Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914-2007)**, İmaj Yay., Ankara, 2007
- Topuz, Hıfzı; **Siyasal Pazarlama, Seçimlerde İletişim Politikaları**, (Der. Hıfzı Topuz), TÜSES Vakfı Yay., İstanbul, 1991
- _____; **Televizyon, Radyo, Basın ve Afişle Seçim Savaşları**, Milliyet Yay., İstanbul, 1977
- Torun, Esmâ; **Sivas'tan Büyük Kongreye Cumhuriyet Halk Partisi**, Kocaeli Üniversitesi Yay., İzmit, 2003
- Tökin, İsmail Hüsrev; **Cumhuriyet Halk Partisinin Dünya Cemiyet Görüşü 1**, Ülkü Basımevi, Ankara, 1946
- Tunaya, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Gelişmeler(1876-1938), Birinci Kitap, Kanun-i Esasi ve Meşrutiyet Dönemi(1876-1908)**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2009
- _____; **Türkiye'de Siyasal Partiler(1859-1952)**, Doğan Kardeş Yay. A. Ş. Bas., İstanbul, 1952
- Tuncer, Erol; **1946 Seçimleri**, TESAV Yay., Ankara, 2008
- _____; **1950 Seçimleri**, TESAV Yay., Ankara, 2010
- _____; **1954 Seçimleri**, TESAV Yay., Ankara, 2011

- _____; **Osmanlı'dan Günümüze Seçimler (1877-2002)**, TESAV Yay., Ankara
- _____; **1957 Seçimleri**, TESAV Yay., Ankara, 2012
- Tunçay, Mete; **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması(1923-1931)**, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2005
- Turan, İlhan (Haz.); **İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşiler (1944-1950)**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yay. No: 99, Ankara, 2003
- Turan, Şerafettin; **İsmet İnönü (Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği)**, Bilgi Yay., Ankara, 2003
- Turgut, Hulusi (Der.); **Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları**, İş Bankası Yay., İstanbul, 2008
- Türkiye İstatistik Kurumu; **Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011**, Türkiye İstatistik Kurumu Matb., Ankara, 2012
- Türkiye'de ve Yabancı Memleketlerde Seçim Mevzuatı**, Başbakanlık Devlet Matb., Ankara, 1949
- Türkmen, Faik; **Siyasi Propaganda Sanatı**, (Cilt 1), Vakit Matbaası, İstanbul, 1953
- Uran, Hilmi; **Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)**, İş Bankası Yay., İstanbul, 2007
- _____; **Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi**, Boyut Yay., İstanbul, 2012
- _____; **1923'ten Günümüze CHP Tüzükleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme**, TÜSES, İstanbul, 2000
- _____; **Atatürk ve Nutuk**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2006
- Üçok, Coşkun - Mumcu, Ahmet, **Türk Hukuk Tarihi Ders Kitabı**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1976
- Yetkin, Çetin; **Türkiye'de Tek Parti Yönetimi (1930-1945)**, Altın Kitaplar Yay., 1983
- Yurkoru, Suad; **Unutan Yolunu Şaşırır**, Ulus Basımevi, Ankara, 1950
- Ziyaoğlu, Rakım; **Propaganda ve Sanatı**, Halk Basımevi, İstanbul, 1963
- Zürcher, Eric Jan; **Milli Mücadelede İttihatçılık**, Bağlam Yay., İstanbul, 1987
- _____; **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, (Çev. Yasemin Saner), İletişim Yay., İstanbul, 2009

Makaleler

- Akşin, Sina; *Siyasal Tarih (1950-1960)*, **Yakınçağ Türkiye Tarihi 1 (1908-1980)**, (Haz. Sina Akşin vd.), Milliyet Kitaplığı, İstanbul
- _____; *"Siyasal Tarih"*, **Türkiye Tarihi, Osmanlı Devleti (1600-1908)**, (Yay. Haz. Sina Akşin), Cilt 3, Cem Yay., İstanbul, 1988
- Albayrak, Mustafa; *"Hürriyet Partisi'nin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi"*, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: XXIV, Temmuz 2008, Sayı: 71
- Aldıkaçtı, Orhan; *"27 Ekim 1957 Milletvekilleri Seçimi"*, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Sayı: 1-4, Cilt: 24
- Alkan, Mehmet Ö.; *"Milli Şef Döneminde Siyasal Propaganda 'Başbuğumuz Babamız İnönü'"*, **Toplumsal Tarih**, Sayı: 120, Aralık 2003
- _____; *"Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Seçim Tarihimizden Manzaralar..."*, **Toplumsal Tarih**, S. 210, Haziran 2011
- _____; *"Türkiye'de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri (Siyaset Bilimi ve Siyaset Sosyolojisi Yaklaşımıyla)"*, **Anayasa Yargısı**, S. 23, Yıl: 2006

- _____; "Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın İlk Programı ve Nizamnamesi", **Toplumsal Tarih**, Şubat 1994
- _____; "Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Seçimlerin Kısa Tarihi", **Görüş**, No: 39, Mayıs 1999
- Arıkan, Zeki, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", **Atatürk Yolu Dergisi**, Yıl: 12, Mayıs 1999, Cilt: 6, Sayı: 23
- Aydoğan, Erdal - Mahmutoğlu, Tansu Barış; "Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler ve Karakteristik Özellikleri", **Tarihin Peşinde**, Yıl: 2013, Sayı: 10
- Başaran, Mehmet; "Tire'de 1908 ve 1912 Seçimleri ve Bir Propaganda Metni", **Toplumsal Tarih**, S.43, Temmuz 1997
- Birinci, Ali; "Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nı Destekleyen Matbuat", **Tarih ve Toplum**, S. 42, Haziran 1987
- Çakmak, Diren; "Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)", **Akademik Bakış**, Cilt 2, Sayı 3, Kış 2008
- Daver, Bülent; "Seçim Sistemi ve Anayasa Yargısı", **Anayasa Yargısı Dergisi**, C. 5, Yıl: 1988
- Demir, Fevzi; "II. Meşrutiyet Dönemi Parlamento Seçimlerinde Din ve Siyaset (Kâbe Örtüsü-ne Dökülen Şarap ve Kimliği Belirsiz Sakal)", **Toplumsal Tarih**, Nisan 1999
- Doob, Leonard W.; "The Nature Of Propaganda", **Mass Media and Communication**, Charles S. Steinberg, New York, 1972
- Doyran, Aysen; "1934'te Basındaki Tartışmalar-Kadınlar Milletvekili Seçilirken", **Toplumsal Tarih**, Sayı 39, Mart 1997
- Döner, Ayhan; "Geçmişten Günümüze Türk Hukukunda Kamu Görevlilerinin Seçimlerde Adaylığı", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 58, Sayı: 4, Yıl: 2009
- Engin, Zeynep; "İnsan Haklarının Evrimi ve Sınıflandırılması", **Sosyal Demokrasi Notları(Toplumları Başkaldırına Zorlayan Eşitsizlikler Konusunda)**, (Yrd. Doç. İhsan Kamalak vd.), Kalkedon Yay., İstanbul, 2013
- Eraslan, Cezmi; "Türkiye'de Seçim Kültürünün Gelişimi Üzerine Düşünceler(İhsan-ı Şahane'den "Söz Milletindir"e)", **Sine-i Millet Sergisi (Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Seçim) 1840-1950**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yay., Pınarbaşı Matb., İstanbul, 2008
- Eroğul, Cem; "Siyaset", **Siyaset Bilimi (Kavramlar İdeolojiler Disiplinler Arası İlişkiler)**, (Haz. Atılgan, Gökhan-Aytekin, E. Atilla), Yordam Kitap, İstanbul, 2012
- Fırat, Melek; "Yunanistan'la İlişkiler", **Türk Dış Politikası (1919-1980) Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt: 1, İletişim Yay., İstanbul, 2001
- Güneş, İhsan; "Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden Halk Fırkası'na Geçiş", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 8, Mart 1987
- _____; "1923 Seçimlerinde Oylar Nasıl Kullanıldı?", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Muammer Aksoy'a Armağan, C. XLVI, No: 1-2, Ocak-Haziran 1991
- _____; "Atatürk Döneminde Türkiye'de Seçimler(1919-1938)", **Cumhuriyet'in 80. Yılına Armağan**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yay., A.Ü. Basımevi, Ankara, 2004

- Gürdoğan, Burhan; "İkinci Meşrutiyet Devrinde Anayasa Değişiklikleri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 1959, C. 16, S. 1-4
- Kaya, Emre; "Çok Partili Hayata Geçiş Sonrasında İlk Muhalefet Partisi: Milli Kalkınma Partisi", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 2, 2012
- Keloğlu İşler, Esra; *Demokrat Parti'nin Halkla İlişkileri Üzerine Bir Deneme*, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, Sayı: 24, Kış-Bahar 2007
- Koçak, Cemil; "Siyasal Tarih (1923-1950)", **Türkiye Tarihi 4, Çağdaş Türkiye 1908-1980**, (Yay. Yön. Sina Akşin), Cem Yay., İstanbul, 1992
- _____; "Siyasal Tarih", **Yakınçağ Türkiye Tarihi**, Cilt: 1, (Haz. Sina Akşin-Bülent Tanör-Korkut Boratav), Milliyet Kitaplığı, İstanbul
- _____; "Tek Parti Yönetimi, Kemalizm ve Şeflik Sistemi: Ebedî Şef/ Millî Şef", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce Kemalizm**, Cilt: 2, İletişim Yay., İstanbul
- _____; "CHP-Devlet Kaynaşması (1936)", **Toplumsal Tarih**, Sayı: 118, Ekim 2013
- Koralıttürk, Murat; "Sivas Kongresi'nden 12 Eylül 1980'e CHP Kronolojisi", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 141 (Eylül 1995)
- Kotil, Ahmet; "Dünyada ve Türkiye'de Siyasal Partiler", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C. 7, İletişim Yayınları, İstanbul
- Okay, Cüneyt; "1927 Seçimlerinde Bir Müstakil Amele Mebus Namzedinin Beyannamesi", **Toplumsal Tarih**, Sayı: 49, Ocak 1998
- Olgun, Kenan; "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.XXVII, Sayı: 79, Mart 2011, Ankara, 2011
- _____; "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Seçim Kültürü (1840-1950)", **Sine-i Millet Sergisi (Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Seçim) 1840-1950**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yay., Pınarbaşı Matb., İstanbul, 2008
- Özdemir, Eylem - Atılgan, Gökhan; "Siyasal Partiler", **Siyaset Bilimi (Kavramlar İdeolojiler Disiplinler Arası İlişkiler)** (Haz. Atılgan, Gökhan-Aytekin, E. Atilla), Yordam Kitap, İstanbul, 2012
- Palombara, Joseph La - Weiner, Myron; (Ed.), "The Origin and Development Of Political Parties", **Political Parties and Political Development**, Princeton University Press, Princeton, 1966
- Ranney, Austin J.; "The Concept Of Party", **Political Research And Political Theory**, (Ed. Oliver Garceau), Harvard University Press, Chambridge, 1968
- Rustow, Dankwart A.; "Development Of Parties in Turkey", **Political Parties and Political Development**, La Palombara, Joseph-Weiner Myron(Ed.)Princeton Univ. Press, Princeton, 1966
- Smith, Bruce L.; "Propaganda", **İnternational Encyclopedia Britanica Of The Social Science**, Free Press, New York, 1968
- Sonyel, Salahi R.; "İngiliz Belgelerinde Mustafa Kemal Atatürk'ün Büyük Nutuk'u", **Yetmişbeşinci Yılında Büyük Nutuk'u Anlayarak Okumak, Bilgi Şöleni 17-18 Ekim 2003 Bildiriler**, (Yay. Haz. Dursun Ayan vd.), Ankara, 2003
- Soysal, Funda; "İlk Parlamento Seçimlerimiz", **Toplumsal Tarih**, S. 64, Nisan 1999
- Şimşek, Sefa; "Tek-Parti Rejimlerinde Siyasi Propaganda Olgusu ve CHP Halk Hatipleri Teşkilatı", **Türkiye Günlüğü**, Sayı 46, Yaz 1997
- Tekin, Nil Türker; "1935 Seçimlerinde Kadın-Türk Kadınının Sayılabalık Konusuna Yaklaşımı", **Toplumsal Tarih**, Sayı 99, Mart 2002

- _____ ; "1908'de Seçim Propagandası", **Toplumsal Tarih**, Sayı: 104, Ağustos 2002
- Toprak, Zafer; "1909 Cemiyetler Kanunu", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C.1, İletişim Yay., İstanbul
- _____ ; "Halk Fırkası'nın Kuruluş Evresi: 'Halkçılık Programı' ve 1923 Nizamnamesi", **Toplumsal Tarih**, Sayı 213, Eylül 2011
- Toprak, Zafer; "Meşrutiyet'te Seçimler ve Seçim Mevzuatı", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 4, İletişim Yay., İstanbul
- _____ ; "Radikal Sosyalist Enternasyonal ve Cumhuriyet Halk Fırkası 1927 Kongresi", **Toplumsal Tarih**, Sayı: 106, Ekim 2002
- Tunaya, Tarık Zafer; "1876 Kanun-ı Esasi ve Türkiye'de Anayasa Geleneği", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C.1, İletişim Yay., İstanbul
- Tunçay, Mete; "Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1950)", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 8, İletişim Yay., İstanbul, 1983
- _____ ; "1927 Seçimlerinde Bağımsız Bir İşçi Adayı", **Toplumsal Tarih**, Sayı: 117, Eylül 2003
- Tural, Erkan; "II. Meşrutiyet Döneminde Siyasal Partilerin Taşra Politikaları", **Amme İdaresi Dergisi**, C. 37, S. 4
- Turan, Murat; "Tek Parti Döneminin İktidar Literatüründe Osmanlı Mirası", **Tarih Okulu Dergisi**, Aralık 2013, Yıl 6, Sayı XVI
- Unat, Faik Reşit; "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Birinci Devresinde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubunun Kuruluşuna ve Çalışmalarına Ait Bazı Vesikalar", **Tarih Vesikaları**, Cilt: 3, Sayı: 13, Ağustos 1944
- Unat, Kadri; "Cumhuriyet Halk Partisi'nde Nevi Şahsına Münhasır Bir Grup: Otuzbeşler", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 48, Güz 2001
- Uyar, Hakkı; "Tek Parti Döneminde Seçimler", **Toplumsal Tarih**, Nisan 1999
- _____ ; "Tek Parti Yönetimi'nde Köylüye Yönelik Propaganda YURT GAZETESİ", **Toplumsal Tarih**, Sayı 1, Ocak 1994
- _____ ; "CHP'nin Avrupa'nın Radikal ve Demokrat Partileri ile İlişkileri (1926-1935)", **Mete Tunçay'a Armağan**, İletişim Yay. İstanbul, 2007
- Uzun, Hakan; "İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1947 Olağan Kurultayı", **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 25, 2012 Güz
- _____ ; "Bir Propaganda Aracı Olarak Cumhuriyet Halk Fırkası Halk Hatipleri Teşkilatı", **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 6, Sayı: 11 (Bahar 2010)
- Ünder, Hasan; "Atatürk İmgesinin Siyasal Yaşamdaki Rolü", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Kemalizm**, Cilt 2, İstanbul, 2001
- Yılmaz, R. Ayhan; "Seçim Dönemlerinde Oy Verme Davranışını Arttırıcı İletişim Kampanyaları", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi**, Sayı: 6, 1997

Tezler

- Alçora, Engin; **Türkiye’de Siyasal Parti Propagandası(1946-1960)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1981
- Atayakul, Fatma Alev; **Türkiye’de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul, 2007
- Safaz, Mustafa; **Seçim Dönemlerinde Radyo ve Televizyonlardaki Siyasal İçerikli Yayınların Denetlenmesi (Türkiye Örneği)**, (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), TC Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Ankara, 2011
- Tekin, Nil Türker; **Türkiye’de Seçim Propagandaları (1908-1946)**, (Danışman: Tokta-
muş Ateş), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensti-
tüsü, İstanbul, 1998

Sürelî Yayınlar

Akşam	Anadolu
Babalık	Cumhuriyet
Hâkimiyeti Milliye	Hürriyet
İkdam	İkdam Gece Postası
Milliyet	Radikal
Son Telgraf	Şurayı Ümmet
Tan	Tanin
Tasvir	Tasviri Efkar
Ulus	Vakit
Vatan	Yeni Ulus
Zafer	

Web Siteleri

<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm>, Erişim Tarihi 11.03.2014

<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>Erişim Tarihi:10.08.2014